

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויחידות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פרשת שמות

יציאת השבת:

17:32

ירושלים: 17:33

כא' טבת תשפ"ו

שובבים ב, ה, ב

הפטרה: דברי ירמיהו. אשכ: ישרש יעקב

יציאת שבת ר"ת: 17:53

גיליון 945

כניסת השבת:

16:21

ירושלים: 16:17

אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף...

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

תקופה חדשה במצרים: "וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף". ואמנם רבותינו התלבטו האם היה זה מלך חדש ממש או שנתחדשו גזירותיו. וברש"י: "אשר לא ידע – עשה עצמו כאילו לא יודע". האם יתכן שישתכח פועלו העצום של יוסף בכלכלת מצרים? והלא יוסף היה המושביר לכל עם הארץ. בתבונתו הוא קונה את כל הקרקעות של המצרים לטובת אוצרותיו של פרעה, הוא זה שמצליח לקבץ את כל אוצרות תבל למצרים! אלא קם פרעה שאינו מכיר את פרשת יוסף ואחיו, שלא ידע כי הכל מאת ה', גם דרך הגעת יוסף למצרים, והוא פועל מתוך מחשבה של: "הבה נתחכמה לו", ומנסה בכל דרך לענות את עם ישראל. ואולם הכתוב מבשרנו כי כנגד "הבה נתחכמה לו פן ירבה" קורה ההיפך: "וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶנּוּ אֹתוֹ פֶּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ". וברש"י על פי המדרש: "רוח הקודש אומרת כן, אתם אומרים פן ירבה ואני אומר כן ירבה".

בדרך זו פועל פרעה כנגד לידת מושיען של ישראל. הוא גוזר על המיילדות העבריות, כי בשעת הלידה יראו: "אם בן הוא והמיתן אותו ואם בת היא וחיה". בהמשך מתרחבת גזירתו של פרעה והוא גוזר (שמות א, כב): "ויצו פרעה לכל עמו לאמור: כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו". וברש"י: "אף עליהם גזר יום שנוולד משה אמרו לו אצטגנינו היום נולד מושיען ואין אנו יודעים אם ממצרים אם מישראל ורואין אנו שסופו ללקות במים לפיכך גזר אותו היום אף על המצרים".

ואולם עצת ה' היא תקום. לא די שפרעה אינו הורג את משה, מושיען של ישראל, אלא בתו בתיה מצילה אותו ופרעה מגדלו בתוך ביתו כבן! ואם לא די בכך פרעה אפילו משלם לאמו של משה על הנקוט! הוא זה שמשחק עם משה הקטן ומשעשע אותו. אילו היה פרעה מכיר את פרשת יוסף ואחיו, היה יודע שאין עצה ואין תבונה כנגד ה', ובכך היה מונע סבל רב מעצמו ומעמו, נקודה למחשבה גם למנהיגי ערב שסביבנו...

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה־נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוריק. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

איך התחיל השעבוד במצרים?

התרגלנו שהיתה גלות מצרים. אבל איך התחיל השעבוד? הלא אבותינו: יעקב, יוסף ואחיו, היו האנשים המכובדים ביותר במצרים אחר פרעה? מקובל שבני לוי לא השתעבדו בגלות מצרים. מדוע? יש בתשובות לשאלות אלו, להאיר את דרכנו גם כיום.

על תחילת השעבוד במצרים מסופר (ילקוט שמעוני שמות רמז קסג): "בשעה שאמר 'הבה נתחכמה לו', קבץ פרעה את כל ישראל ואמר להם: בבקשה מכם עשו עמי היום בטובה. היינו דכתיב 'בפרך' בפה - רך. נטל סל ומגרפה וכל מי שהיה רואה פרעה נוטל סל ומגרפה ועושה בלבנים היה עושה. מיד הלכו ישראל בזריזות ועשו אומנות עמו כל היום לפי כחן, לפי שהיו בעלי כח וגבורים, כיון שהחשיך העמיד עליהן נוגשים ואמרו להם חשבו את הלבנים. מיד עמדו ומנו אותם ואמר להם: כזה אתם מעמידים לי בכל יום".

ואולם בני שבט לוי לא נשתעבדו כלל, וכמובא במדרש (שמות רבה טז): "אמר רבי יהושע בן לוי: שבטו של לוי פנוי היה מעבודת פרך". הכיצד? באותו היום בו יצא פרעה לעשות מלאכה ונרתמו כל ישראל לעבודת המלך, בני לוי ישבו והמשיכו ללמוד.

אף על פי שבדאי נמצאו כאלה שאמרו להם: 'בואו וסייעו לנו', או 'בכגון דא אמרינן ביטולה הוא קיומה'. ודאי היו כאלה שטענו: 'אין זה כבוד מלכות, אם נסייע לפרעה היום, יום אחד בלבד, נזכה לשנים של שקט ושלווה'. ואף על פי כן לא שמעו אליהם בני לוי, אלא ישבו ועסקו בתורה!

אילו היו שומעים להם בני לוי ומצטרפים לעבודה זו ליום אחד - היו גם הם עבדים לפרעה בכל עבודה בשדה למשך מאות שנים. מה גדול כח לימוד התורה של יום אחד!

בר בי רב דחד יומא

עד כמה היה חשוב הלימוד בבית המדרש אפילו של יום אחד, נוכל ללמוד מהסיפור על רב אידי, ממנו מפורסמת האמרה: "בר בי רב דחד יומא" וכך מובא בתלמוד (חגיגה ה, ב):

"רב אידי אבוא דרבי יעקב בר אידי הוה רגיל דהוה אזיל תלתא ירחי באורחא וחד יומא בבי רב. (רב אידי אביו של רבי יעקב בר אידי היה רגיל ללכת משך שלושה חודשים בדרך לבית המדרש, שכן מהלך שלושה חדשים היה מביתו לבית המדרש, ונוסע מביתו אחר הפסח ולומד יום אחד, וחוזר לביתו לשמח את אשתו בחג הסוכות). והוון קרו ליה רבנן בר בי רב דחד יומא. חלש דעתיה. קרי אנפשיה 'שחוק לרעהו אהיה'.

אמר ליה רבי יוחנן: במטותא מינך לא תעניש להו רבנן. נפק רבי יוחנן לבי מדרשא ודרש: 'ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון', וכי ביום דורשין אותו ובלילה אין דורשין אותו? אלא לומר לך: כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה - מעלה עליו הכתוב כאילו עסק בתורה כל השנה כולה".

רב אידי שידע את מעלת הלימוד בבית המדרש הלך משך שלושה חודשים עד שהגיע לשם, למד יום אחד ולאחריו החל את מסעו חזרה משך שלושה חודשים. אף שהיו חכמים שהתלוצצו על נוהג זה, הכיר רבי יוחנן במעלתו של רב אידי, וכפי שבקש מרב אידי שלא יקפיד על חכמים ויענישם, משמע שהיה בכוח הקפדתו של רב אידי להענישם, ודרש רבי יוחנן לחכמים בבית המדרש, כי פעמים יום אחד בשנה של לימוד בבית המדרש שקול כשנה.

יש המגיעים מדרך רחוקה לבית המדרש ועד שנכנסים אל תוככי הלימוד עוברים ימים ואולי שבועות, ויש המכינים עצמם משך חודשים בעבור יום לימודים אחד בבית המדרש, עד כמה יקר יום זה - יום בשנה חשוב שנה.

כאן המקום לברך את לומדי הדף היומי שסיימו לאחרונה את לימוד הש"ס כולו, וכן את המצטרפים החדשים - בזכותכם העולם מתקיים!

ותחינה את הילדים

פרעה פוקד על המיילדות העבריות שפרה ופועה לראות בשעת הלידה, אם הנולד בן הוא - להורגו, ואם בת - וחייה. ואולם המיילדות אינן עושות כדבר פרעה, ולא די שאינן הורגות את הילדים אלא שהיו מחיות אותם. וכדברי רש"י: "מספקות להם מים ומזון".

כיצד פעלו המיילדות כנגד דבר פרעה? מדוע פרעה לא מעניש אותם? מדוע הקב"ה מטיב להן? ודווקא בטובה זו של "ויעש להם בתים"?

נראה כי גזירת פרעה למיילדות היתה בסתר, כי אילו ידעו כל העם על גזירתו זו, מי יקרא למיילדות וימית את בנו בידיהן? ואולם המיילדות אשר יראו את האלוקים, כאשר מעיד עליהם הכתוב, לא די שלא המיתו את הבנים אלא החיו אותם וספקו להם מזון. אז קרא פרעה למיילדות וחקר אותן: א. מדוע לא המיתו את הילדים? ב. ולא עוד אלא שהחיו אותם וספקו להם צורכיהם?

אז ענו המיילדות, כי לא המיתו את הבנים כיוון שהיילדות לא נזקקו להן כלל, כי חיות הנה "בטרם תבוא אליהן המיילדת וילדו", ואז ודאי לא שייך להרוג את הבן הנולד, שלא תתגלה תוכניתו השטנית של פרעה, (ואת טרם הגזירה הפומבית של פרעה "כל הבן הילוד - היאורה תשליכוהו") ולא עוד, אלא שאמרו לו: גם לשיטתך יש להסתיר את הדבר, כדי שיקראו לנו, ולפיכך אנו מספקות להם מזון ומחיה, כדי שיקראו לנו בפעם הבאה, אולי יקרה שנוכל לקיים את גזירתך.

לפיכך פרעה לא מעניש אותן, כי דברי טעם דברו לפניו. ואולם, על יראתן את האלוקים: שלא התפטרו מתפקידן ואמרו: מה לנו ולצרה זו, (שמא תבוא במקומן מילדת שתקיים את דבר פרעה). ולא עוד, אלא שסייעו בלידת הבנים ובסיפוק צורכיהם - הטיב להן האלוקים ונתן להן שכרן משלם.

ימי השובבי"ם

א. שובבי"ם הינו ביטוי המורכב מראשי התיבות של שש פרשיות השבוע הראשונות שבספר שמות: שמות, וארא, בא, בשלח, יתרו ומשפטים. מונח זה מתייחס לתקופה בה קוראים בתורה את הפרשות הללו. תקופה זו מתחילה כשבועיים אחרי חנוכה ומסתיימת לקראת ראש חודש אדר. בשנה מעוברת, תקופה זו מתארכת ונקראת שובבי"ם ת"ת על שם שתי הפרשות הבאות: תרומה ותצווה.

ב. השובבי"ם בקבלה - תקופת השובבי"ם בקבלה נחשבת כמסוגלת מאוד לכפרת עוונות וע"פ הסוד יש לכל שבוע בתקופה השובבי"ם יכולת לתקן עוון מסוים באופן מפורט (תיקון שישים ריבוא, תיקון נידה, תיקון "גויה", תיקון כעס וגאווה, תיקון כיבוד אב ואם וכו'). לשם כפרה על חטא נדרש על פי הסוד לצום כמות מסוימת של צומות (לדוגמה: על הוצאת זרע לבטלה יש לצום פ"ד תעניות וכו').

ג. ימי השובבי"ם מסוגלים לפדיון התעניות גם בכסף שיינתן לצדקה. את הפדיון לחטא עורכים בתפילת מנחה של השבוע המתאים ובה מוסיפים את תפילת "עננו" של הרש"ש. התפילה מלאה סודות קבליים שבהם מבקש האדם לצרף ולזכך את נפשו מכל סיגיה וחטאיה. במהלך התפילה והתענית תוקעים בשופרות, לומדים תורה ומתוודים על העוונות.

ד. כדי למלא את פ"ד התעניות ממש, נהוג לצום בכל ימי השבוע, ופעמים במהלך תקופת השובבי"ם לצום יומיים רצוף (צום כפול כזה הוא שווה ערך לכ"ז תעניות) - סה"כ פ"ד תעניות (54 משתי הצומות הכפולים ועוד 30 יום בכל השבועות). בודדים בלבד צמים בכל הימים, אולם מרבית הצמים נוהגים להתענות רק בימי שני וחמישי או רק תענית דיבור (כפי שהנהיג הגר"א).

ה. תקופת השובבי"ם בחסידות - בתנועת החסידות נהוג להמעיט בצד המעשי של הצום המחליש, זאת מכיוון שאדם צם יכול ללמוד פחות מחמת חולשתו. במרבית החסידויות נהוג להרבות בשעות הלימוד והתפילה ולהשתדל שלא לדבר בהן כלל. החל מחמש שעות לימוד רצופות רק בימי חמישי (כמו בחסידות ערלוי) ועד לקבלת תעניות בכל הימים והגברת הלימוד.

ו. בין החסידויות הבולטות במנהגי התקופה עד כדי דמיון לחודש אלול, היא חסידות סאטמר וכן חסידות סלונים (שלהרבה הקודם מיוחסת ההחלטה להמיר את התעניות בלימוד תורה חמש שעות ברציפות, ללא הפסקה באוכל, שתייה או דיבור). ישנם חסידויות שבטלו תעניות אלה מסיבות שונות בעיקר: חולשה ועייפות של התלמידים הממעיטות את איכות הלימוד. ומכל מקום, ראוי בימים אלו להקפיד להרבות בתורה ובמעשים טובים ולהישמר מכל דבר רע כפשוטו וכמדורשו.

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

עלון זה מוקדש:

לרפאת: ציפורה ויהושע לוי. שרה בת שמחה. עזר בן עישה. תקוה בת עזיהו. אלנה בת גאן. אסנת בת זוהבה. מול בת ענלה. אברהם בן רחל. רחמים בן סולמנה. הראל בן אביגיל. אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זוהרה. עדן בת רחל. מיטל מוריה אדרי. יוסף בר בן מיכל. דוד ביטון הי"ו. לעילוי נשמת: הג"ע יוסף. הגר"מ אליהו. רבי מסעוד מלל. רבי יעקב ומרים שושן. יצחק דוד. גבסיה דוד. שיר חיים. ישראל אברהם סגן. אהרן מנחם. דוד גוססמן. מרדכי בן חנו. אסתר וענבר נחום. עננים דניאל. אסתר בת תורא. אליהו בת פרידל. אריה בן שבעה. ציטת בת דוד. יצחק ולארה אסתר. עזיהו עכס. חנה רחל לוי. בנימין יחזקאל. שירה שבעה. אסתר אלקוב. אברהם בן שאול אלעזר. לאור רחמים. דבורה ואילן מעלים. מיסאל ועקני. אדית ופני. אליה שחר. יצחק בן פנחס. יצחק ושמחה אילון ויל. אורי יצחק אילון הי"ד. סן יאיר יעקב שושן הי"ד. לע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שגור, שושנה רוזה, רפאל פריצי, וציציליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד. אברהם ולאה ציטרון ז"ל. להחזרת נעדרים צה"ל ושבויים ובהם: רון ארד, יהודה כץ, גיא חבר. רן גואלי הי"ד.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483